

Kruno Pranjić

DESET ZAPOVIJEDI

(Koje to nijesu?!)

TEN COMMANDMENTS

(not really?!)

Kolegi Damiru:

Čestit hod i kroz(a) "pe-m-ziju"

"Zapovijedi" jesu one starozavjetne što ih Mojsije (Mošè), židovski izbavitelj iz egipatskoga ropstva, vođa i zakonodavac, s narodom put putujući za "zemlju obećanu" Kanaan, na brdu Sinaju – svjedoči Stari zavjet – u susretu licem u lice s Višnjim bićem, od Njega dobio (tê narečene "Zapovijedi") uklesane u dvije ploče, i to do kojih trinaest stoljeća B. C. (*before Christ* = prije Krista). Pripišemo li tima još 2009 "naših" godina A. D. (*Annorum Domini* = ljêta Gospodnjih), već je tomu impresivnih do tridesetitriju stoljeća da se/otkako se i štuju i prestupljaju/krše zapisi o valjânu ponašanju spram Stvoritelju, a i bližnjima...

Da "Desetere zapovijedi" odista nijesu autoritarne, bespogovorno naredbodavne, kategorički da nijesu izričaji – dokazom je i to što izvorno nijesu odrješito u glagolskome modusu imperativa, "jerbo" klasični hebrejski toga (zapòvjednoga) načina prosto naprosto "nejmađaše", a i izvorna naslovna dvočlana sintagma glasi nenavadno: *aserèt* = deset, *hadiberòt* = pl. imenice *riječ*; dakle: prijevodna bukvalna istovetnost. A i prvi prvcati biblijski prijevod, helenski, potječe od tzv. *Septuaginte*; povijesno pouzdano: priređivan je od ← III. do → I. st. u Aleksandriji (Egipat) u sukcesiji *Sedamdesetorice*, prevodilaca (pokratom označen *LXX*), a sâm naslovni naziv dvočlana je sintagma: *deka logos* (= *Deset riječi*) i bio je (prijevod) namijenjen Židovima koji više ne govorahu hebrejskoga.

Ogledat ćemo taj helenski prijevod 5-8. "zapovijedi"; dakako, nećemo ispisivati nepristupačan/nenavičan nam "alephbetski" hebrejski izvornik, ali hoćemo alfabetni prijevodan prijenos u helenski; i to dvostruko: alfabetno izvorno, pa abecedno transliterirano; naposljetku – usporedbē i kontrastacijē radi – u jedan od prijevoda u hrvatski, iz takozvane *Zagrebačke Biblije*, pod egidom dvojca kompetentnih bibliologa i prevoditelja: Dude fra Bonaventure i Fućka fra Jerka, a u izdanju "Stvarnosti" 1968 (!!), uza suptilan tandem stilizatora – partizanskoga pjesnika Jure Kaštelana & enciklopedijskoga poliglotskog znalca Josipa Tabaka; navod je iz *Petoknjižja, Knjige Izlaska*:

	alfabetno:	transliterirano:	prevedeno (u hrvatski):
20, 13	ου φονευσεις	ou foneúseis	Ne ubij!
14	ου μοιχευσεις	ou moikheúseis	Ne učini preljuba!
15	ου κλεψεις	ou klépseis	Ne ukradi!
16	ου ψευδομαρτυρησεις κατα του πλησιον σου μαρτυριαν ψευδη	ou pseudomartyrēseis kata tou plēsion sou martyrīan pseudē	Ne svjedoči lažno na bližnjega svoga!

U latinskome prijevodu obaju zavjeta – *Vulgati*, što ga je iz izvornih jezika (hebrejskoga i aramejskoga te helenskoga) "na pučku" latinštinu izveo sv. Jeronim (Hieronymus Sophronius Eusebio, 347-420) rodnom iz "Stridona", nelocirana lokaliteta u Dalmaciji; slijed je ovaj:

- 20, 13 Non occīdes.
 14 Non moechabēris.
 15 Non furtum faciēs.
 16 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Primijetiti je da su u obojima prijevodima (grčkome i latinskom) glagolska vremena u indikativu futura, tj. u vremenu budućem. Znači: bio je poštovan gramatički oblik izvornika. Inače, X Zapovijedi on (Jeronim) nazivlje latiniziranim helenizmom s pomoću sufiksalnog morfema *-us*: *Decalogus*!

U ćirilometodskoj baštini na tlu Hrvatske reprezentativan je glagoljički ulomak s početka XV. st. (1403/04) u *Hrvojevu misalu*, gdje su ovakvi dvoji prezenti iz *Izlaska (Exodus)*:

- 13 Ne ubiješi!
 14 Ne ukradeši!

Ali, premda su to dva gramatička prezenta, s obzirom na to da se aspekatski perfektivna (vidom trenutna) sintaktička im je funkcija budućnosna (futureska), a: *nota bene* – mogli su – teoretski – respektivni glagoli biti i u imperativu (*ne ubii, ne ukradi*), ali bi bili nepodudarni sa svojim futurskim predlošcima – helenskim i latinskim...

Sad, kronološki, bio bi rēd na čuvēnu disidentu od rimokatoličja: Martin Luther (1483-1546) zgotovio je pun prijevod obaju zavjeta 1534. na njemački (i dan-danas aktualan kao uzor visoke stilizacije; svoju prijevodnu meštiriju nazivlje – *Die heilige zehn Gebote* = Deset svetih naloga ≠ *Befehle* = zapovijēdi, što bi imalo izravno zapovjedne/militarne konotacije. Onē već oglēdāvānē četiri pozicije

kompozita *Dekaloga* Luther rješava negiranim prezentom glagola nepotpuna značenja: *sollen* plus infinitivom respektivnoga glagola; opet:

- 20, 13 Du sollst nicht töten.
- 14 Du sollst nicht ehebrechen.
- 15 Du sollst nicht stehlen.
- 16 Du sollst kein falsch Zeugnis reden wider deinen Nächsten.

Potencijalnih imperativa *Töte nicht*, ili *Brich die Ehe nicht* – ni da bi (mašio se)...

Poprilično kasnije, 1611, anglo-irsko-škotska *Authorized King James Version*, tj. prijevodna inačica pod pokroviteljstvom kralja Jakova I. ima analogan postupak s pomoćnim glagolom *shall* za izravnu tvorbu niječnoga perifrastičnoga futura:

- 20, 13 Thou shalt not kill!
- 14 Thou shalt not commit adultery!
- 15 Thou shalt not steal!
- 16 Thou shalt not bear false witness against thy neighbour!

Kronološki, na redu je A. D. (= *Annus Domini*) 1625: VERSIO ILLYRICA SELECTA, seu declaratio Vulgate editionis latinae, Bartholomei Cassij Curictensis e Societate Iesu Professi, ac sacerdotis theologi, ex mandato Sacre Congregationis de propaganda fide, Anno 1625, tj. ilirska prijevodna inačica ili razlaganje Vulgate latinskoga izdanja... Bartola Kašića [Pag 1575 – Rim 1650] po narudžbi Svete udruge za promidžbu vjere, god. 1625. Komentar: otužna, huda sudba – Bartol snuje, Kongregacija odlučuje, predestinacijski... mârân Kašić nije doživio knjižne promocije (premda s vrha crkòvnê hijerarhije nârûčenê) – štokavsko-ikavska inačica *Vulgate* bila je naručena-prešućena, neznano rašta i čemu... Dogodila joj se zla kob vješto sordinirana urnebesna. Solanelno objavljena je 1999. (tekar – dakle – rečenoga godišta) *viribus unitis* četiriju gradova: Paderborn-München-Wien-Zürich, "kasnim paljenjem" i krhkom utjehom, kao: bolje ikad nego nikad...

Ipak, evo ogledne verzije, sad u Pismu zakonoponavljen'ja iliti Deuteronomiju:

Nećeš ubiti.

Nećeš bludnovati.

I lupeštinu nećeš učiniti.

Nećeš govoriti **suproć** iskarnjemu tvomu krivo svidočanstvo.

Ma: koje li "šesne" ikavske štokavštine što je – avaj! – "falila" biti općehrvatskom razvojnom *koinê* pred gotovo četirista ljêta(h)! kapitalan prijevod ovaj, prikraćen za život, ostaje pogrebni torzo, kulturnopovijesni *hiatus*...

Da sad zeru zirnemo u do tri suvremene "bjelosvjetske" verzije već nam znanih istih mjesta? Pa evo:

LA BIBBIA in lingua corrente (tal. *Biblia* suvremenim jezikom); *Esodo* (= *Izlazak*), *Il dieci comandamenti*:

- 20, 13 Non uccidere.
- 14 Non commettere adulterio.
- 15 Non rubare.
- 16 Non testimoniare il falso contro nessuno.

Primijetiti je: *Deset zapovijedi* i svačetiri infinitiva!

Isto mjesto: *Десять заповедей*, *Библия*, *книги священного писания Ветхого и Нового завета*, канонические, Американское библейское общество, Нью Йорк:

	<i>izvorno (ćirilicom)</i>	<i>transliterirano (latinicom):</i>
20, 13	Не убивай.	Ne ubivaj.
14	Не прелюбодействуй.	Ne preljubodejstvaj.
15	Не кради.	Ne kradi.
16	Не произноси ложного свидельства на ближнего твоего.	Ne proiznosi ložnogo svidel'stva na bližnego tvoeogo.

Primijetiti je naslov: *Deset zapovijedi* i svačetiri puta zapovjedni način (imperativ)!

*

**

Najzad: *the last but not the least*, dapače – navrhunit ću ove drobne (= sićane) ilustracije najdražim oprimjeravanjem višejezičnih prijevoda unikatnim prevoditeljem u svijetu, u bijelome, André Chouraquijem koji je sam-samcijat i jedini-jedincat, opet: na svijetu, zanosno preveo svetri sakralne knjige monoteizma:

židovskoga (*Stari zavjet*) s hebrejskoga, izvorna

kršćanskoga (*Novi zavjet*) s helenskoga (grčkog), izvorna

islamskoga (*Kur'an*) s arapskoga, izvorna

u sofisticiran standardni francuski. Pivot-prijevodni uzorci isti su kao i predšasni: 5-8. "zapovijed", ovaj put pod novim podnaslovom *Dix paroles = Deset besjeda* (umjesto *Dix commendements = Deset zapovijedi*), u: LA BIBLE traduite et présentée par André Chouraqui, Desclée de Brouwer 1986:

- 20, 13 Tu n'assassineras pas.
- 14 Tu n'adultera pas.
- 15 Tu ne voleras pas.
- 16 Tu ne répondras pas contre ton
compagnon en témoin de mensonge.

Svođenje imenovanja glagolskih oblika i etimona u poliglotskoj dekaloskoj revijalizaciji nije tek puka statistička enumeracija, nego implicitna egzegeza/hermeneutika istih: futur/infinitiv // riječ/besjeda nasljeđuju kriterij zvan *liberum arbitrium*, tj. slobodan izbor izvan ikakve prinude (bilo unutarnje ili vanjske) dok **suproćan** (usp. u Kašića), tj. suprotan kriterij zvan *servum arbitrium*, tj. hijerarhijski subordiniran stav imperativom i zapovijedu isključuje slobodu i djelovanja i nedjelovanja, ništi integritet subjekta oduzimanjem šanse da bude odgovoran te da tako – obezvoljen i sapet – móрати môrā ili moradne morati?!

*

**

Intermezzo & moderato cantabile & maestoso... ovdje ću, potpisani, popostati eda bih udahnuo te da odahnem naklonivši se pred citatom:

Pavlova poslanica Rimljanima ide u najznačajnija djela svjetske književnosti [*sic!*] koja se bave podjednako problemom čovjekove bijede i čovjekova dostojanstva, (Bonaventura Duda, "Uvod u pojedine knjige Novoga zavjeta", u: *Novi zavjet*, s grčkoga izvornika preveli B. Duda & J. Fućak, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993, str. 751).

A prijevod, u harmoniji subraće Bonaventure i Jerka, nek govori sâm od sebe (uz gorušičine pokrate (i isticanja):

12³... ne precjenjujte se više no što se treba cijeniti, nego cijenite se razumno...⁶Dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana: je li to prorokovanje – neka je primjereno vjeri; ⁷je li služenje – neka je u služenju; je li poučavanje – u poučavanju; ⁸je li hrabrenje – u hrabrenju; tko dijeli, neka je darežljiv; tko je predstojnik – revan; tko iskazuje milosrđe – radostan! ⁹**Ljubav nehinjena!** Zazirite oda zla, prijanjajte uz dobro! ¹⁰Srdačno se ljubite pravim bratoljubljem! **Pretječite jedni druge poštovanjem!** ¹¹U revnosti budite hitri, u duhu gorljivi... ¹⁴Blagoslivljajte svoje progonitelje, blagoslivljajte, a ne proklinjajte! ... ¹⁶... **Neka vas ne zanosi što je visoko, nego privlači što je ponizno.** Ne umišljajte si da ste mudri! ¹⁷**Nikome zlo za zlo ne vraćajte...** ¹⁸Ako je moguće, koliko je do vas, u miru budite sa svim ljudima! ²⁰**Ako je gladan neprijatelj tvoj, nahrani ga, i ako je žedan, napoj ga!** ... ²¹Ne daj se pobijediti zlom, nego dobrim svladavaj zlo.

*

**

Univerzalnost/mundijalnost/globalnost/svesvjetskost individualne i socijalne etike u do osam ponajvećih svjetskih religija...

Nije potreba sinkretizmom ih "miksati; posve je dovoljno sinergijom ih plemeniti: etiku *Desetorih besjeda (Dečaloga)* mahom dijele: i bahaisti, i brahmanisti, i budisti, i konfucijevci, i šintoisti, i sikhi, i sljedbenici Zaratustre", jer su otkrili zajedničku si spoznaju o temeljnom jedinstvu ljudske obitelji od Arktika do Antarktika, od Orijenta do Okcidenta... Afrički **animizam** čak da nas je, zemljane, kadar podučiti poštivanju života i svega postojećega; sibirski i **šamanizam** američkih

Indijanaca da nam može otkriti neslućene mogućnosti naše psihe; urođenički **totemizam** (opet: čak) da može konkretizirati savez sa životinjskim svijetom kojega temelji da su dáni u Bibliji, al' čiju praktičnu primjenu tzv. "narodi Knjige" (Tore, Evandelja i Kur'ana) uglavnom da zanemaruju.

Sad, evanđelist Matej, oko A. D. 60. sroči svoje Evanđelje (prvotno na aramejskome). Prevoditeljski tandem Duda/Fučak, nazvavši to *Zlatnim pravilom*, preveoše i ovo čudoredno pravilo iz Isusove *Besjede na gori*:

7, ¹² Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima!

Sad, tko nabàsa na *World Bible*, na ma koje od brojnih američkih i kanadskih izdanja *Colonial Press Inc.* iz protekloga (XX) stoljeća, na str. 8. uočit će:

What you do not want done to yourself, do not do to others.
(= Što ne želite da vama bude učinjeno, ne činite drugima.)

Doista, ovaj dragulj od potonje sentence vjerodostojno je datiran u doba od pred kojih pet stoljeća prije Krista kao modelno naslijeđe konfucijanskih sakralnih spisa svjedočeci o nedjeljivosti univerzalnoga zajedništva glédě na kapitalne etičke spoznaje i orijentire u ljudskome besprijekornomu ponašanju, sentence porukonosno srodne do istosti, stilizacijski tek oprečne: novovjeka (Kristova) izrekom potvrdnom, starovjeka (Konfucijeva) niječnom.

Škrto ću još naredati pokoju pregršt primjera duhovnih vrednota proverbijalno sintetiziranih u mudrosnoj baštini dalekoistočnih religija staroga vijeka:

HINDUIZAM/BRAHMANIZAM

Sakralni tekstovi *Upanišade* (800-600 B. C.) sljednice su gotovo milenijski starijih religijsko-filozofijskih rasprava, *Veda*. Primjerice:

Obuzdaj se, darivaj, budi milosrdan!

Kako tko djeluje, takav će i biti. Čestit se postaje dobrim djelima, a opak zlima. Kako god što da učini, tako će i požnjati.

Dobro je jedno, uгода nešto drugo. Lako s onim što se drži dobra; tko odabire ugodu, ne postiže svoju svrhu.

ZARATUŠTRIZAM

Zaratuštra (660-583 B. C.) iranski (perzijski) je propovjednik i filozof; tek dvije sentence iz opusa:

Tko drugomu u oskudici pomaže, sjedinjuje se s Ahurom-Mazdom [= glavnim božanstvom].

Bio ti gospodar čemu neznatnu ili pogolemu – iskazuj naklonost ka vrlini!

DAOIZAM (kineski: *dao* = pût)

Osnivač mu Lao-ce (604-531 B. C.) kineski moralist i filozof; iz riznice njegovih izreka:

Onomu tko svijet ljubi kao što ljubi vlastito tijelo mogu se povjeriti svjetovni posli.

Uzvrati ljubavlju na silnu mržnju!

Sve što jest ima *dao* u sebi i nastavlja ga bez kraja i konca. Beskrajna ljubav mudračeva spram svojih bližnjih temeljena je na istome počelu.

Čestiti se utječe sporazumijevanju.

Spram dobroga ponašam se dobrohotno. Spram vjernika s povjerenjem.

Spram bezvjernika (isto) s povjerenjem.

BUDIZAM

Osnivač mu Gautama Siddharta, Buddha (563-483 B. C.), "prosvijetljeni", indijski filozof i učitelj; nauk: pravičan život, ispravno mišljenje i samoodricanje duši omogućuje dosegnuti NIRVANU = božansko stanje oslobođeno zemnih patnji i želja:

Mržnja nikad ne ugašnjuje. Mržnja prestaje ljubavlju. Prastaro pravilo!

Osvojiti sebe samo, bolje je nego vascijeli svijet.

Onomu u kom se nastanila ljubav, svi na svijetu su braća.

Nek čovjek gnjev prevlada ljubavlju, zlo dobrim; nek lakomost suzbije velikodušnošću, laž istinom.

KONFUCIJANIZAM

Kung-fu-ce, Konfucije (557-479 B. C.) kineski je filozof i učitelj; etički mu nauk naglašuje odanost roditeljima, obitelji, prijateljima, štovanje predaka te nasljedovanje pravičnosti i miroljubivosti. Evo još pokoja sentenca poslična naboja:

Voli sve ljude! Upoznaj sve ljude!

Pravičnošću uzvrati na nepravdu, ljubaznošću na ljubaznost.

Mudrost, dobrohotnost i odvažnost – odreda su to svesvjetske vrline.

*
* *

I još zeru o suprijevodu s Jadrankom Brnčić:

André Chouraqui

Deset zapovijedi danas

Deset besjeda za pomirenje čovjeka s ljudskošću

Konzor, Zagreb 2005.

(André Chouraqui, *Les dix Commandements aujourd'hui. Dix Paroles pour réconcilier l'Homme avec l'humain*, Robert Laffont, Paris 2000)

Tko posegne za štivom Chouraquijevih prijevoda i komentara u potrazi za globalnom etikom, po njemu jedino kadrom osigurati svesvjetski mir i "pomirenje čovjeka s ljudskošću" – neće biti uskraćen...

Teksturna kompozicija ima muzikološku formu zvanu *rondo*: svaka od deset zapovijedi/besjeda ima komentare, kontrastivno-komparativne, s ovim odsječcima: 1. u judaizmu; 2. u kršćanstvu; 3. u islamu; 4. drugdje u svijetu i 5. u globalnoj etici temeljenoj na deseterim Besjedama kao ljudskim *dužnostima*, i to drevnim već 3300 godina naspram "Univerzalnoj deklaraciji o *pravima* čovjeka" iz 1948.

U svojoj knjizi Chouraqui promatra jednu za drugom Deset zapovijedi u svima trima monoteističkim vjeroispovijestima (judaizmu, kršćanstvu i islamu) sve do u naše dane. Iz poglavlja u poglavlje, vodeći računa o evoluciji običaja, društva, znanosti i tehnike, autor nam nudi nov pogled na primjenu i kršenje svake od *Deset zapovijedi*. Deset zapovijedi/besjedâ bjehu i jesu prva prvcata, a i jedina jedincata *Deklaracija o dužnostima čovjeka*. Kakve su to zapovijedi? Što su one značile u Mojsijevo doba? Koje se sve religije na njih pozivlju? Imaju li one kakve vrijednosti i za laike? Što one znače nama, današnjima? – samo su neka od pitanja na koja odgovara André Chouraqui. Ustvrđuje ponajprije da Dekalog nikad nije bio uistinu primijenjen. Kuda i kamo god svrtali pogled, te zapovijedi ljudi krše, ljudi sa svih strana – židovi, kršćani, muslimani, laici i drugi – bilo to zbog duha sustava ili nedostatka logike, zbog lijenosti ili puke ljudske gramzive sklonosti kratkovidim i sebičnim užicima. Tu i tamo zataškavane, kadšto (čak!) patvorene, čas strogo doslovno shvaćene, čas relativizirane – Deset "zapovijedi" bivaju tako besjedama koje nam je preotkrivati.

Chouraqui spominje tri povijesne *deklaracije o pravima čovjeka*: 1. iz vremena američke revolucije (1776) koja je bila obilježila početak sveopćeg priznanja ljudskih prava. Za ovom uskoro je slijedila *Deklaracija o pravima čovjeka i građanina* iz Francuske revolucije (1789); Ujedinjene nacije proglasile su *Univerzalnu deklaraciju o pravima čovjeka* u Parizu (1948). Deklaracije govore o pravima, o dužnostima govori – Dekalog. A "Svjetski parlament religija", pod predsjedavanjem švicarskoga teologa njemačkoga jezika Hansa Künga, osudio je (1993) siromaštvo i zlouporabu koje da iscrpljuju naš planet (Zemlju) i ugrožavaju ga agonijom u pomanjkanju **Globalne etike**, te pozvao čovječanstvo da ju, tu etiku, prizna te primijeni njezina načela – etiku *Deseterih Besjeda* (tj. Dekaloga).

U godini pojave Chouraquijeve kapitalne knjige (2000) UN i UNESCO objaviše manifest koji cio svijet pozivlje da se pridruži međunarodnom pokretu za kulturu mira i nenasilja. Godina 2000. imala je biti nadahnuće, novi kôd u preobrazbi sveukupnosti rata i nasilja u kulturu mira i nenasilja. Obraća se osobito mladima i budućim naraštajima... pozivom da se svi i svuda zauzimamo:

- za poštivanje života;
- za odbacivanje nasilja: fizičkoga, seksualnoga, psihološkoga, ekonomskoga i socijalnoga;
- za njegovanje velikodušnosti;
- za slušanje i dijalog da bismo se razumjeli... ne popuštajući fanatizmu, kleveti i odbacivanju drugoga, drugosti i različitosti...
- za očuvanje planeta i odgovornu konzumaciju prirodnih mu izvora;
- za ponovno iskazivanje "solidarnosti" uz puno dioništvo ženā...

Zadaća obrazovanja

Škole svih razina imaju svoj dio odgovornosti u zatvaranju duhova. Zahtjev za otvaranjem, dakle, hitniji je za sve one koji se brinu za budućnost svijeta, posebice za odgajatelje, bili oni vjernici ili laici. *U laičkim školama sustavno bi se morale učiti komparativne religije.* S druge strane, religijske škole moraju bdjeti nad tim da njihov duhovni odgoj ne bude takav da se o vlastitoj religiji govori kao da je jedina i najbolja na svijetu. *Deset zapovijedi pripadaju cijelom čovječanstvu.* Učenici imaju pravo to znati, a učitelji su dužni podučavati na koji način su te zapovijedi razumjele i živjele različite kulture kroz stoljeća u različitim religijama, vjeroispovijestima i različitim zajednicama.

Nije riječ o tome da se nametne religijski odgoj u laičkim školama, još manje o tome da se one pretvore u religijske škole, nego o tome da se na svim razinama školskih programa uvede učenje o velikim religijama cijelog svijeta tako da se učenicima pruži ključ za bolje razumijevanje bližnjeg i samih sebe. *Odgojitelji i učitelji morali bi prijeći granice koje su stoljećima podizane među kulturama Orijenta i Zapada.* Stavljanje religija i kultura u sinergiju olakšat će vršenje Deset zapovijedi/Besjeda koje su odveć često zaboravljane. Rascvat religija koje će ih podučavati bit će na dobrobit cijelog čovječanstva. Savez nad savezima i teologije sestrinskih religija, odveć dugo neprijateljice, omogućit će nam da se napokon i konačno otvorimo za zbilju svijeta, za znanstvena i tehnička otkrića koja svakodnevno modificiraju naš pogled na zbilje univerzuma.

Da bi se utopija sveopćeg mira preobrazila u pobjedničku stvarnost, nužno je odgajati ljude i pripremiti ih da se vrate u Eden iz kojeg su se sami izagnali. Svaki čovjek, odakle da bio, sutra će morati baciti nov pogled na stvarnost; zato mora pobijediti svoje tisućgodišnje strahove, nagone, želje i navike. Deset Besjeda pokazuju mu put.

Naše dojučerašnje XX. stoljeće, okrvavljeno onðlikim masakrima i (raz)bojištima, ljudskim "kanàrama" (klaonicama), dočekalo je ostvarenje nekòlikih

utopija koje čovječanstvo dotada nije moglo pojmiti. Kročili smo nogom na Mjesec, prokrstarili smo nebo i zemlju ter prodrli u najneproničnije tajne atoma i gena: nisu li sve to utopije koje je, međutim, ljudski genij već ostvario? U utopiju mira i ljubavi vjerovahu i za nju se, svatko na svoj način, u dvadesetom stoljeću zauzimahu: Mahatma Gandhi, Martin Luther King, Lanza del Vasto, Majka Tereza... bogme i A. Chouraqui s intimusom Ivanom Pavlom II, rimskim papom!

Ovdje je prava zgoda pozvati se na dva sunarodnjaka nam: prvi je jedini "našijenac" dobitnik Nobelove nagrade za književnost (1961) – Ivo Andrić, "istinabog" agnostik, ali izrijeckom u jednoj svojoj čuvenoj refleksiji (objelodanjenoj postumno) baš na "liniji" globalne (dekaloške) etike, kad reče: ... *da samo kroz drugoga možemo potpuno osjetiti ljepotu i veličinu života koji nam je dat, koji je u nama i oko nas...* A Andrić nam, ovim svojim zagovorom ljekovitosti i smislenosti drugosti i različitosti, nema dvojbe, nije "suprotiva" etici volj' nam rijet' "globalnoj" (univerzalnoj/mundijalnoj/svesvjetskoj/vaseljenskoj) dekaloškoj – *inclusive* (= uključivo)...

Identitet, i to: raskamenjen?

Identitet: potreba za pripadnošću ili na pripadnost prinuda? Identitet – zavičajni, obiteljski, lokalni, regionalni, rasni, rodni (spolni), plemenski/etnički, jezični, kulturalni, narodnosni (nacionalni), akulturacijski, klanski, klupski, sindikalni, stranački, navijački (fanovski), profesionalni – monistički ili pluralni... Ima li vrijednosne hijerarhičnosti među njima ili pak valjanosne diskriminacije? Filozofijski: identitet li je determinističan za svojega nosioca bez slobodne volje, ili je indeterminističan uza slobodu volje? Statičan li je ili dinamičan? Petrificirana konstanta ili mutacijska varijabla?

Napokon: religijski (vjerski) identitet kao garant za blaženu onostranost?

U nobelovčevoj, Andrićevoj ("fra" Ivinoj?!) priči Proba (iz 1954!!) na sretnu varijantu raskamenjene religijske pripadnosti nabasao je, u snu, fra Serafin-Bego kad mu je sâm Isus (Isa pejgamber iz Kur'ana, tj. Allahov poslanik, u talmudskim zapisima Ješua, židovski učitelj morala) šanuo da oni Gore ne pitaju **ko je koje vjere, nego kakav je po srcu i po duši**. Blasfemija? Bogohula? Svetogrđe? Ni-ni, već prava mjera! Amblemske tako – srce i dušu – može iznijeti ma koji vjernik, deist k'o i teist, bogme: i ateist!

Bratimstvo po antimarcijalnosti

(Arsen Dedić, 1966 : John Lennon, 1971)

U globalnoetičku tematiku posredno a dično pripada i bard inoga medija – našijenac, *homo sibiensis*, kantautor Dedić, Arsen, svojom pjesancom (nad pjesancama) za djecu – *Kad bi svi ljudi na svijetu...* Dakako, silno je to ozbiljna pjesma svojom porukom "na crti" antimarcijalnoga *Weltanschauunga*, tj.

proturatničkoga svjetonazora, a time, bogme, irenističkoga (miroljubna) opredjeljenja i ponašanja:

*Kad bi svi ljudi na svijetu
Odlučili ruke da spletu
– ne bi tad bilo ni rata.*

Gramatika ovakvu složenu rečenicu nazivlje **pogodbenom**, i to **moogućom** (s protazom i apodozom, tj. i s glavnom i sporednom rečenicom u glagolskome načinu, ne u vremenu: *kad bi... ne bi*).

Pretvorbom u **nestvarnu (irealnu)** rečenicu u protazi je glagolsko vrijeme, u apodozi opet pogodbeni način (kondicional): *da su... ne bi*:

*Da su svi ljudi na svijetu
Odlučili ruke da spletu
– ne bi tad bilo ni rata.*

A stvarnu (realnu) inačicu trebalo bi/valjalo, doista i vidjeti i živjeti kao implementaciju, kao ostvaraj globalne etike:

*Ako svi ljudi na svijetu
Odluče ruke da spletu
– neće tad biti ni rata.*

Očito je: ovdje je i u protazi i u apodozi glagolsko vrijeme: ako (odluče), neće (biti)...

A Dedić je, Arsen to (s)pjevao od **1966!**

Duhovno i svjetonazorsko (po)bratimstvo između Arsena i Johna očitovale se kad je Lennon, isto kantautor, od **1971**, (s)pjevao svoj čuveni *Imagine* (= *Zamisli si*):

Imagine there's no countries,
Nothing to kill or die for,
Imagine all the people
living life in peace...
Imagine all the people
Sharing all the world...

Zamisli da nema zemalja,
Nit ičega zbog čega se ubija il' mre,
Zamisli da svi ljudi
žive u miru...
Zamisli da svi ljudi
Dijele vascijeli svijet.

A svoju divot-knjigu, remek-djelo (= *chef d'œuvre*) *Deset Besjeda za pomirenje Čovjeka s ljudskošću (Dix Paroles pour réconcilier l'Homme avec l'humain)* posvojen (adoptivan) "našijenac". André Chouraqui – kruniše istom inkantacijom:

Imaginez
un monde sans meurtres
sans guerres
un monde sans adultères
un monde sans vols,
ni escroquerie, ni corruption.
Un monde sans mensonges,
un monde sans jalousie
ni convoitises,
où chacun serait satisfait
de sa part de vie et de bonheur..

Zamislite
svijet bez umorstava
bez ratova
svijet bez preljuba
svijet bez krađa,
varanja i korupcije.
Svijet bez laži,
svijet bez ljubomore
i bez pohlepe
u kojem bi svatko bio zadovoljan
njemu pripadna života i sreće.

Utopija, dakle: nigdina?!

Eutopija, dakle: blagdina!

Kurriozitet: u engleskome leksički par *utopia/eutopia*, očito, jedva da je heterògraf (= raznòpisnica), no zato je totalan homòfon (= istòzvučnica) u fonetskoj transkripciji na vlas identičan (homofon): yōōtōpēā; aha: na djelu je lingvistički (d)efekat, mahàna, tj. Mána (što je kao riječ – gle – iransko/perzijska, gotovo da se rekne jezikoslovan "perzijaner", dok u "našeme"/u hrvatskome to je totalan heterògraf, koliko i heteròfon, a "bokibogme" i heterònim (= raznòznačnica): nigdina/blagdina. No nuť: dok je *nigdina* leksikografski registrirana, *blagdina* nije Te nije, pa ću se pogizditi rezervacijom práva na *copy right* (tantijeme čekam u kunskoj valuti, tj. pàru po pàru mravljim marom, kàmarēćí (*a la turca*) stotninu po stotninu do prve oble kúnē..

Egzilom → u azil?!

Oklijevam, doista, da li da se opustim/upustim u na pō drzak pokus (≠ hokus). Pokušao bih da se kolebanjem ne svidim ni sebi samome, a nekmoli komu drugomu. Pa evo – priznajem: iznaprevodio sam se i beletristike i filozofije. No taj "posâl" znao mi bit' i utočište, autoegzil iz pancira, nēgāvā i stegovnosti u struci, ezoterična metajezika u njoj, teorijskih labirinata i zahtjeva sve sofisticiranijih metodologija(h), *etc., usw, & so on*. Ipak, dogurah do pred načetak 9. banke, pardon: dekada/decenija IX!

Kad se tako /ovako ispsihoanalizirah – imam stimulatívna kredita da i kolegu svečara (da: Damira H.) priupitam – nije li prebrodio il' bar primirisao slična iskustva i ćućenja? Prebjeg iz sùhē egzaktnosti u suptilnije i zakučastije temate duhovnosti: problemima o dobru i zlu, akciji i pasivnosti, suprotstavljanja zlu nenasiljem ili silom, rata ili mira... Sva su separirana pitanja bila u knjizi Vladimira Solovjeva: *Tri razgovora ili priča o Antikristu*, 1900, što ju Damir, Horga, preveo, izdala Detecta, Zagreb 2007. Autor Vladimir Sergejevič Solovjev prijateljebao je s

biskupom J. Strossmayerom i zagrebačkim kanonikom F. Račkim, suosnivačima JAZU...

Akademski treniran (diplomiran rusist/anglist) uza dinamičnoga, inovatorskoga, čovjekoljubna i energično radišna mentora Petra Guberinu, uzrastao je Damir H. u samostalna znanstvenika. Onom čestitarskom i ujedno častitarskom formulom o hódu kroz(a) pe-m-ziju zazvah kolegi i drugu

... čestit (hòd) kakav mu bio vascijel C. V. s obilom akademskom bibliografijom; no, prije ostalog, kad spelujemo (sričemo/ slikujemo/slovkamo) ono anglo-amerikansko "si"- "vi", tj. drevno ono latinsko *curriculum vitae* – što praktični Ameri bez iole zazora šifriraju fonetskom si transkripcijom *ka-ri-kyā-lām-vē-tī* – spontano ćemo mu pozavidjeti na strukovnoj *alias* znanstvenoj koli kakovosti toli kòlikosti njegova teorijskoga, eksperimentalnog-istraživačkoga, mentorskoga, gatarbajterskoga, gastprofesorskog kompleksna i u svemu tome postojano sofisticirana fonetičarstva; *à ce propos*: ispòvjedno, zavist na tuđoj (ma tvojoj) vrlini/vrsnoći i nije baš velekabast grijeh; dapače: kadra je (takva zavist) obastati kao etički poželjna korektivna stimulacija...

By the way... uz C. V. (onaj istočkast), maločas dešifriran, imade kudikamo kapitalniji bestočkast, grafički čak simbolički zbližen, drugi CV značeci: za medicinare, za pacijente još više: *kardiovaskularan*, tj. srčano-krvotočni - recimo: ustroj iliti sustav... a ti se, na "švapsku" – Ojropejče, ili zgražaj il' d'vi dovitljivim "kravljim dječacima" *alias* kaubojzima = cowboys-ima inventivnima u ekonomičnosti služenja jezičnim abrevijacijama/pokratama.

U drevnoj latinštini gajila se navada da se kojekakve jubilarce-svećare urnebesno dočekivalo il' ispraćalo aklamacijom (tj. burnim klicanjem) il' skandiranjem trojstvenih optativa:

VIVAT – CRESCAT – FLOREAT!

Ovom zgodom prigodan ovacijski trilling rezerviram Kayu, malomu Amsterdamcu – unuku (pripadna dvojim horizontalnim identičnim trobojnicama: *crven/bijel/plavoj* naspram identičnoj: *rood/wit/blauw*) jer njemu je još i te kol'ko živototvòrit' te koli rásti – toli cvjetat/cvasti u dvojim i naizmjeničnim simultanim hodočašćima: majčinskim (*Colettinim*) nizozemskima ter očinskim (*Ognjenovima*) hrvatskima... *tour-retour* Croatia-Nederland... a zaboravljenom srednjoeuropskom / agramerskom titularnom urbanom etikecijom ljupko rečeno – òmami (*ómi*) Smiljki i òpapi (*ópi*) Damiru od nadnaslovljena čestitara podjednako dolična, ma i pokratna zdravica: VIVAT!